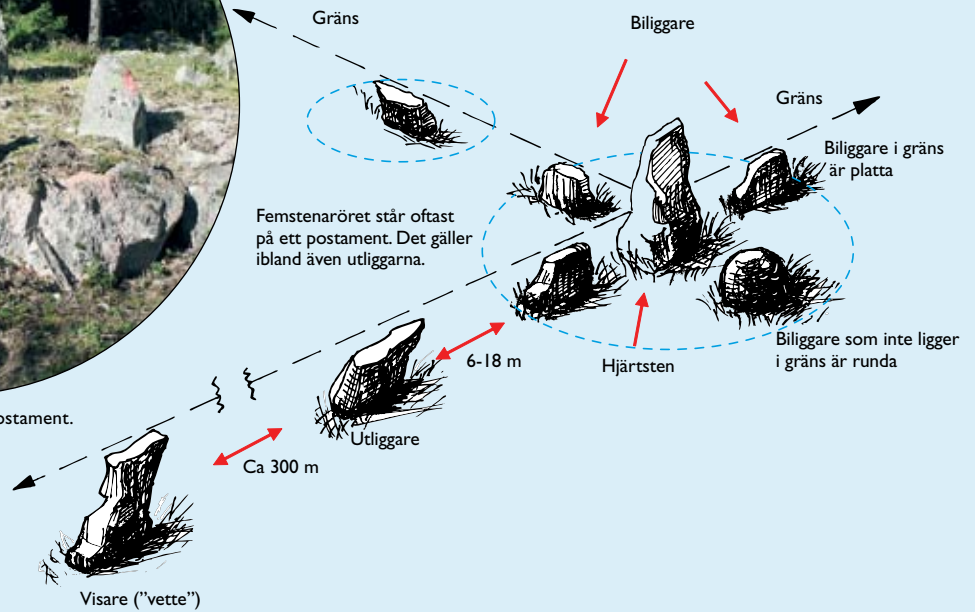

Välbevarat femstenarör på lågt postament.

Gränsmärken

Gränsmärken har anlagts och använts under lång tid. Föreskrifter för hur gräns mellan socknar och byar ska vara markerade finns omnämnda redan i Magnus Erikssons landslag. Ett av de vanligaste äldre gränsmärken som finns omnämnt där är femstenaröret.

Det består i en rest sten, kallad hjärtsten, omgiven av fyra mindre resta stenar som kallas biliggare. De är ofta orienterade efter huvudväderstrecken, men de kan också stå i riktningen för en gränslinje. Man kan se på biliggaren om den ligger - eller legat - i en gränslinje, om den är en flat rest sten står den i linje med en gräns, annars är den rund. Ofta är stenarna placerade på ett postament, en kallmurad sockel av grovhuggna stenar vilken kan ha varierande höjd, men ibland är

de fundamenterade direkt i marken. Utanför själva femstenaröret finns ibland utliggare. Det är resta stenar som ligger 6-18 meter från femstenaröret, i en gränslinje. Det händer att även de uppställda i ett postament,

Ibland har ett femstenarör förändrats och byggts om så att flera, eller alla biliggare har försvunnit.

När skogsmarken från sent 1700-tal började skiftades ut mellan fastighetsägarna i en by, genom storskiftet eller laga skiftet, markerade man oftast de nya gränserna med enklare gränsrösen. De består ofta av några få stenar med en uppställd visare i mitten.

Om ett gränsmärke står i en gräns som inte längre gäller kan det klassas som fast fornlämning.

Råd

Man ska naturligtvis inte köra vare sig över ett femstenarör eller över något annat gränsmärke. Om det, eller delar av det, inte syns så väl på håll bör man lämna 1,3 m höga kulturstubbar kring det. Man ska också undvika att lämna ris på gränsmärket eller i omedelbar närhet av det. Om gränsmärket står i en levande gräns bör man undvika att sätta några nya gränsmärken i form av stolpar av olika slag i det och därmed skada det.